

**Доценко Ольга Іванівна**

*здобувачка вищої освіти*

*другого (магістерського) рівня вищої освіти  
Дніпровського гуманітарного університету*

*Науковий керівник*

**Чередніченко Олексій Миколайович**

*кандидат економічних наук*

*доцент кафедри психології*

*Дніпровського гуманітарного університету*

## **ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФОРІЕНТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Під впливом найближчої перспективи переходу до самостійної трудової діяльності формується характерна для старшого шкільного віку спрямованість на майбутнє. Старший шкільний вік – це вік життєво-трудового самовизначення. Важливе значення у цьому зв'язку мають більш високі форми організації розвиваюче-виховних заходів у старшому шкільному віці.

Більшість випускників шкіл більш чи менш чітко намічають своє майбутнє. Але деяка кількість їх до часу закінчення школи так і не визначають свій життєвий шлях. Буває, що старші школярі не можуть правильно орієнтуватись у професіях з причини не розвинутого уявлення про більшість професій. Не знають і того, які вимоги пред'являє дана професія до людини, яких якостей вона від нього потребує.

**Актуальність** вибраного нами дослідження диктується тим, що підлітки, які вже мають уявлення про свої професійні уподобання та удосконалюються у цьому напрямку, мають і шлях цілісного розвитку своєї особистості.

Зрозуміло, що для подолання невизначеності у професійному напрямку може бути виправлено педагогічно-психологічними заходами, впровадженими у освітньо-виховних цілях. Тому й постає питання вивчення психологічного супроводу профорієнтаційної діяльності.

Об'єктом дослідження виступає професійна спрямованість учнів 9-11 класів.

Предметом дослідження: психологічний супровід профорієнтаційної діяльності.

В рамках роботи було висунуто наступну гіпотезу дослідження: професійно-орієнтаційні заходи, які використовує психолог у коледжі, допомагають виявити професійну схильність учня до професійного напрямку освіти, яку він одержує та активують професійне самовизначення старшокласників.

Для перевірки гіпотези було використано наступні психодіагностичні методики: «Диференційно-діагностичний опитувальник»; «Карта

пізнавальних інтересів»; «Багатофакторний опитувальник Кеттелла»; «Самооцінка моральності та громадянства»; Авторські опитувальники з визначення мотивації вибору майбутньої професійної діяльності студентів коледжу: методика №1 (варіант для хлопців); методика №2 (варіант для дівчат); методика діагностики направленості особистості Б.Басса.

Дослідження проводилось у два етапи. Перше дослідження проводилось наприкінці 9-го класу з учнями у кількості 150 чоловік (з них 75 дівчат і 75 хлопців). Друга група складалась з 50-ти учнів, які перейшли до 10-го класу з 9-го.

За результатами експериментального дослідження за допомогою методики «ДДО» було визначено, що у 9 класі 4 досліджуваних мають схильність до професій по типу «людина-техніка». 8 досліджуваних осіб мають середні показники зі схильності до професій по типу «людина-техніка». Решта учнів мають низьку схильність до професій по типу «людина-техніка». Так, маючи два зрізи діагностичних процедур у 9-му та 10-му класі було проведено паралелі даних. Розглядаючи в динаміці показники по методиці «ДДО» було виявлено, що середнє значення з наявності потягів до професії типу «людина-людина» та «людина-техніка» при другому дослідженні підвищилось. У першому дослідженні середній результат дорівнював 11,37 балів, другий – 12,49. Що говорить про ріст самовизначення у зв'язку з формуванням особистості, яке має свій пік завершення близько 17 років.

Результати отримані за методикою «Картою пізнавальних інтересів» засвідчили, що 14 учнів мають схильність до професій «людина-техніка». Решта, опитаних навчаючись в технічному класі мають інші нахили та професійні інтереси. За результатами другого дослідження було визначено, що діти, які не мали бажання продовжувати освіту з медичного напрямку, одержавши результати дослідження та обговоривши їх з батьками змінили профорієнтаційний напрямок освіти. Розглядаючи дані обох досліджень, можна побачити, що середнє значення у другому досліді зросло до більшої відповідності між наявністю учня у класі та схильністю дітей до технічного напрямку.

Динаміка результатів за методикою Кеттела свідчить про зростання учнів бажання навчатися в медичному класі. У 10 класі вони стали більш відкритими, щирими, та проявляють бажання спілкуватись (що відноситься до важливих якостей медика-лікаря), аніж під час навчання у 9 класі. На етапі першого дослідження було виявлено позитивну спрямованість результатів дослідження, що свідчить про наявність абстрактного мислення, швидкого навчання і переміщення у цю категорію від емоційної дезорганізації мислення. Що є важливим для праці у сфері медицини. Динаміка розгляду результатів засвідчив, що прагнення до самостійності вище у групі учнів 9 класу, аніж серед учнів 10 класу. Позитивні результати дослідження з фактору F говорять про спрямованість групи другого дослідження на більшу яскравість сприймання життя, імпульсивність, життєрадісність, але середній

бал не виходить за межі, які характеризуються як осмисленість, благо розумність, що є позитивним для працюючих за професією медика.

Учні першої та другої групи показали високі показники зі шкали Н, що говорить про їхню сміливість, емоційну активність, здатність витримувати навантаження, вищі за звичайні. Це є важливим для професії, якою оволодівають досліджувані. Середній бал з невеликим позитивом до мужності, рішучості, практичності притаманний досліджуваним обох груп. І знову ж середній бал говорить про наявність чуттєвості, що є корисним для професії, що розглядається. Порівняння результатів показує, що і за першим і за другим дослідженням показники не виходять за межі потрібних для медичної спеціальності.

Результати дослідження за методикою «СМГ» – «Самооцінка моральності та громадянства» засвідчили про існування внутрішнього конфлікту у підлітків 10 класу між тим, що вони мають та тим, що їм потрібно.

Визначаючи та аналізуючи дані опитувальника з визначення мотивації вибору майбутньої професійної діяльності студентів коледжу показали наступне. Встановлено, що на вибір майбутньої професії у хлопців вплинули: батько, опікун, родич чоловічої статі. Вибір професії хлопцями не є випадковим, не пов'язаний з дитячою мрією, пов'язаний здебільшого з бажанням управління, престижем та заробітком. Хлопці обізнані з професіями сучасного ринку праці.

На вибір майбутньої професії у дівчат вплинули: мати. Вибір професії дівчатами не є випадковим, але пов'язаний з престижем та заробітком. Дівчата краще обізнані з професіями сучасного ринку праці.

За результатами методики діагностики направленості особистості Б.Басса було визначено зростання кількості учнів, які мають спрямованість особистості та спілкування на другому етапі дослідження. Особи, які мають спрямованість на спілкування, характеризуються прагненням при будь-яких умовах підтримувати відносини з людьми, орієнтацію на спільну діяльність, але часто на шкоду виконанню конкретних завдань або наданню щирої допомоги людям. Також характеризуються орієнтацією на соціальне схвалення, залежністю від групи, потреби в прихильності й емоційних відносинах з людьми.

Наприкінці проведеної роботи, хотілось би акцентувати увагу на те, що психолог у своєму арсеналі має багато методів впливу, корекції, консультації, але кожному психологу потрібно пам'ятати про здатність особистості самостійно удосконалюватись та адаптуватись до навколишніх обставин, тому й робота психолога має бути направленою на допомогу особистості розгледіти ці здатності у себе та спрямувати їх у конструктивне русло.

Отримані результати дають можливість визначити наступні рекомендації: психолог не мусить обмежуватись вивченням навчальної діяльності та суспільно-корисної активності учні в житті навчального

закладу, а повинен прагнути вивчити позанавчальні та позашкільні інтереси учнів та спрямованість їхньої особистості; психолог повинен дослідити всі особистісні якості учнів та визначити сильні їхні сторони та якості, які відповідатимуть тим чи інших професіям; крім сильних якостей особистості, психолог мусить визначити і риси, які будуть протипоказані для тієї професії; визначати медичні протипоказання до вибору тих чи інших професій; враховувати професійні інтереси; комплексно здійснювати профорієнтаційну роботу; профорієнтаційна діагностика має носити конфіденційний характер; у профорієнтаційній діяльності мають переважати принципи систематичності та наступності; діагностувати здібності учнів та їхні нахили; проводити бесіди з батьками з метою консультування щодо професійних нахилів їхньої дитини.

Отже, отримані дані дають змогу підтвердити висунуту гіпотезу, яка звучить наступним чином: профорієнтаційна робота психолога у освітніх закладах допомагає виявити відповідність професійної схильності досліджуваного учня та професійної спрямованості того закладу, у якому він навчається і зокрема активізує професійне самовизначення учнів.

#### ***Список використаної літератури:***

1. Алишев Н. В., Широков В. Д. Общие основы построения исследования// Профориентация и профотбор молодежи на рабочие профессии/ Под ред. Н. В. Алишева. М., 2007. – 167 с.
2. Андреев В. И. Диалектика воспитания и самовоспитание творческой личности: Основы педагогики творчества. – Казань, 2008. – 236 с.
3. Божевич Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте: Психолог. исследование. – М., 2008. – 464 с.
4. А.Б. Боровский, Т.М. Патапенко Система методов профессиональной ориентации в 2 кн. – К. 2003 г.